ACC. N:R M.11078:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dödsbudskapet.

För i tiden då någon var död, kom meddelandet i regel genom grannar som vistats i det hem där dödsfallet inträffat, det var ju så att grannarna hjälpte till med att vaka vid en dödsbädd. Numera sker det ju ofta att flaggning på halv stång förekommer, även genom införandet av dödsannonser i ortstidningarna. Bruket att vända tryckta bjudningskort är svårt att exakt uppge, men både införandet av dödsannonser, och tryckta bjudningskort hänör sig från sekelskiftet, däremot är det värt att beskriva tiden angående flaggning på halv stång. Det har nämligen tillkommit senare, men det jag minns från denna bygd så var det vid ett dödsfall 1920.

ACC. N:R M. 11078:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I första hand bjöds släkt och anhöriga, sedan vänner och grannar. Man beklagade sorgen med att med låg röst uttala, jag får beklaga sorgen, samt handtryckning.

Den döde.

Strax efter sedan döden inträtt tillslöts ögonen, och man lade en femöring på varje öga. Munnen hoptryktes med att en psalmbok lades under hakan, eller att en halsduk e.d. bands under hakan och knöts uppe på huvudet. Psalmbok lades över bröstet, för att som det sades, den döde skulle få ro. Den dödes kropp flyttades från dödslägret så fort det kunde ordnas, den lades på ett sofflock eller en bår hopspikad av bräder. Sedan utfördes

3

ACC. N:R M. 11078:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tvättningen, som ombesörjdes av någon grannkvinna som brukade handhava sådana göromål. Bädden där den döde legat rengjordes genom tvättning och vädring, halmmadrasser tömdes och tvättades. För att få bort likluckten, vädrades, samt ströddes hackat en- eller granris på golvet.

Svepning.

Spepningen skedde när kistan blev färdig, det dröjde alltid några dagar. Det fanns alltid någon särskild person i bygden som klädde lik. Tyg till klädsel varierade ju, dels fanns det ju olika slags tyg, billigare och dyrare, de mindre bemedlade brukade ju använda det billigaste det var tunn vit väv. De mera välsituerade köpte en sorts väv

ACC. N:R M. 11078:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som kallades sockerduk, den var mycket fin. Att brudgumsskjortan använts har jag ej hört talas om, det enda jag vet det är att äldre personer lagt undan ett nytt underställ för män, och enbart linne för kvinnor, samt vita hemstickade strumpor att sätta på fötterna. Bruket av klut, är obekant. Den döde smyckades med blommor och grönt antingen från krukväxter eller om årstiden var sådan att det fanns i trädgårdarna. Smyckningen skedde ej förrän på lördagseftermiddagen, för att blommor och grönt skulle vara så friskt som möjligt, tills de kom och skulle se den döde. Det hände att unga flickor sveptes till brudar, särskilt om dom

ACC. N:R M. 11078:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

var förlovade eller hade fästman. Små barn
klädde i sky, d. v. s. man köpte ett
slags tunnt tyg, som var styft, så
att det förblev uppbåjt över liket, sedan
man spikat fast det. Det var så tunnt
att liket syntes igenom. Till flickor
skulle det vara skärt, och till gossar
ljusblått. Det förekom även att man
dekorerade dessa barnkistor med hem-
gjorda pappersblommor, som sattes
3 st tillsammans, dessa kallades spirer,
man beräknade 4 st spirer till en mycket
liten kista och 6 st till en något större.
En krans även den av pappersblommor,
man beräknade 6-8 st blommor till varje
krans. Man gjorde en ring av ståltråd
som sedan virades med smala pappers-
remsor. Blommorna var skära, ljusblå

ACC. N:R M. 11078:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och vita. Kronen fästes på locket fromme
vid huvudet varefter spårerna fästes
två i bredd utefter kistan. Detta förekom
i min hembygd Svensgöl, och en nu
avliden moster till mig gjorde dessa
blommor på beställning, detta förekom
i slutet av 90talet. Att genom berör-
ing med liket få bot för sjukdommar
vet jag ej mer, än att de som hade
liktornar på fötterna, stack först
en knappnål i liktornen, och lade
den sedan i kistan med en vädjan
till den döde, att taga det onda med
sig. En del trodde på detta då lik-
tornen försvann efter en tid.
Likkammare.
Det var inte på alla ställen det kunde
ordnas med likkammare, det fick

ACC. N:R M. 11078:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bliva ibland en loge, ibland tillockmed
en källare som ej användes till annat
förvaringsställe. Men i större hem var
det alltid en liten kammare som togs
i anspråk till detta ändamål. Man
hängde laban för fönstret, sedan
ströddes barhat gran eller enris på
golvet, så sattes ett kärl med
friskt vatten som byttes dagligen,
för att taga bort liklukten. Kistan
ställdes på två bockar, eller stolar.
Ljus tändes ej. Det var mycke vanligt
att man skulle se liket, man gick
flera stycken i sällskap, men
någon traktering förekom ej då.
Lekvaka förekom ej i vår bygd.
Kista.
Omkring sekelskiftet, och ännu tidigare

ACC. N:R M. 11078:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8/

efter vad min mormor berättat, var kistorna svarta till vuxna, och vita, eller gula till barn. De svarta kistorna målades, och överströddes innan färgen torkat, med finkrossad stenkol, för att de skulle se litet finare ut. Kistorna tillverkades och målades av vanliga snickare i bygden. Järnbeslag att bära kistan med, fanns ej. När de första fabriks-kistorna kommo i bruk är svårt att säga, men troligen omkring sekel-skiftet. Några ägodelar, eller bränn-vinsflaskor nedlagda i kistorna, är obekant. Kistan tillslöts vanligen på söndagsmorgonen strax innan avfärden från hemmet, det kunde vara någon långväga släkting som ville se den döde. Locket spikades fast.

ACC. N:R M. 11078:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Likbår. Har ej förekommit här i trakterna. Kistan bars av släkt, vänner, eller bekanta till den döde. Det det ej fanns handtag vid kistorna bars dessa med s. k. bårremmar, bestående av något kraftigt tyg, svart, eller vitt, omkring 2,5 cm breda och så långa att de räckte till två bårare, på sätt att man lade bårremmen under kistan, så gick en man, på var sida om kistan, det var ju sex bårare, och tre bårremmar, och man placerade kistan på bårremmarna med lika mellanrum, så tog var bårare sin ände av bårremmen, och bar kistan på detta sätt. Bårremmarna tillhörde likvagnen.
Likvagn.

ACC. N:R M.11078:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När man började köra liken med vagn är svårt att uppge, det härrör sig långt tillbaka i tiden, enligt uppgifter av äldre personer. Själv minns jag från 1895 att de körde liken på s. k. flakvagn, men även likvagnarna voro då i bruk, men det var ju de bättre lottade som använde dom, alltså var det bara vid finare begravningar som likvagn användes, annars var det flakvagnar som förekommo. Inom Rödeby fanns 3 st likvagnar, en tillhörde kommunen och hade sitt säte på Rödeby fattiggård, (ålderdomshem) De båda andra ägdes av två hemmansägare, den ene i Idehult, den andre i Björsmåla. Det ansågs hederligt, att bliva körd på en likvagn till kyrkogården.

ACC. N:R M.11078:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Likbårarnas tillkomst är ej så gammal, omkring 20 år vad jag vet. Dessa äges av begravningsbyrån i Karlskrona. Även likbårarna användes till att börja med endast av den rikare befolkningen, men numera användas dom till både hög och låg.

Utfärdstal.

Huruvida utfärdstal förekommit här är mig okänt, men bön och psalmsång har förekommit. Särskilda psalmer sjöngs camp. ps. 490. så vandrar vi av världens väg, o.s.v. samt 478. så får jag nu med frid och fröjd o.s.v. vid en barns begravning sjöngs ps. 493. sån du som menlös fann din grav. o.s.v. Vid en ung människas begravning, ps 494. Stanna undom och hör. osv.

ACC. N:R M. 11078'/2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Begravningsprocession förekommo endast om kyrkan låg i närheten av sorgehuset, då gingo de i procession 3-4 i varje led. Prestaver förekommer någon gång, vid någon högtidlig begravning. Stängerna äro svarta med svarta toffsar uppstill, samt florbehängda, de äges av kyrkan. Till prestaverande utses i regel två kyrkvärdar eller några andra betrodda män.

Ankomst till kyrkan.

Vid ankomsten till kyrkan sattes kistan ner på två svarta pallar. Där präst och klockare mötte, och som gick före sida vid sida före processionen fram till graven. Klockaren sjöng ej under vägen fram till graven, utan förekom psalm-

ACC. N:R M. 11078:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sång vid graven. ps 452 jag går mot döden
vart jag går, o.s.v. samt 444. Min vilotimma
Gider en gång den sista gång o.s.v. m fl.
Klockaren erhöll 2 kr för sjungning vid
graven. Detta förekom endast vid bättre
folks begravningar. Vid begravning av själv-
spillingars lik, förekom det att dessa lyftes
över kyrkogårdsmuren på baksidan av
kyrkan. Något utöver detta har jag
ej hört talas om. Den sista begravningen
här i Rödeby ägde rum 1895.

Jordfästning.

Jordfästningar ägde alltid rum på sön-
dagarna före högmassan. När jordfäst-
ning inne i kyrkan och vilka som
voro de första som jordfästes där är
mig obekant. Det förekommer numera
ingen skillnad få jordfästning inne

ACC. N:R M. 11078:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i kyrkan utan förekommer det numera allmänt. Även altartjänst förekommer. Särskild avgift erlägges härför. Kyrkan prydes med blommor, enar, samt levande ljus. Liktal eller likpredikan känner jag ej till, men tal vid graven förekommer numera. Dessa hålles i regel av någon vän eller bekant till den döde. Detta sker efter mullkastningen. Att kistan vid jorgfästning inne i kyrkan, kvarstod under högmässan förekom ej.

Själaringning.

Ringning efter dödsfallet skedde och sker ännu, dagen efter. Kyrkovaktmästaren utförde ringningen, skillnad om det var man eller kvinna förekom ej. Men om det var ett barn, eller ett fattighjon, det märktes, då ringdes

ACC. N:R M. 11078:15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

endast med den lilla klockan, och även kortare tid. Ringning vid gravöppning är obekant. Begravningsringning förekom, eller förekommer ej utan beställning. Man rigger även efter jordfästningen när processionen lämnar kyrkan, detta är förenat med avgift.

Begravningskalas.

Begravningskalas kallades i äldre tider för gravöl, och höll efter begravningen. Värd var antingen husbonden eller någon släkting till den döde. Man bjöd förutom släkten, vänner och grannar som bodde närmast. Kalasen höll i hemmen. Dessa voro prydda med vita duhar på borden, samt vita lakan på sängarna, samt i en del fall även blommor och grönt.

ACC. N:R M. 11078:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Någon traktering vid fattigbegravning förekom, fast av enklare slag. Annars förekommo särskilda maträtter, som exempl. köttbulla och macarone, samt bruna bönor och flärk, samt till efterrätt s.k. fruktsoppa med svårkon, russin och sagogryn. Detta var kalasmat på den tiden. Det var mycke vanligt att de kvinnliga gästerna hade förning med sig i form av bakverk, som bestod av en stor rund vetehaka, mandelmusslor, spränn-bakelser, med den dödes initialer på av svart socker, samt hyvelspån, mycket goda kakor, samt smör-bakelser. Men det förekom också maträtter i förningen, som ostkaka, rätost, äggkakor bakade i formar. Begravningskonfekt, förekom första

ACC. N:R M. 11078:17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gången som jag vet 1907 vid en begravning där jag var närvarande. De bjöds lite vin. Begravningsbolaget brukade hålla på till framemot 8-9 på kvällen. Det förekommer ännu begravningskalas på en del ställen. Men det förekommer också att det bjudes endast kaffe med bröd samt ett glas vin. Efter gravölen för var det efterhalas, då bjöds de fattiga i bygden, både män kvinnor och barn. Och det bjöds av alla de slag som förekommit på kalaset.

Kyrkogård.

Inhägnad av kyrkogården utgöres av stenmur runtomkring. De vanligaste träden som planteras på kyrkogårdarna är tuja.

ACC. N:R M. 11078:18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De gravvårdar som finnes på Rödeby kyrkogård äro de flesta av sten, utom några stycken som är av gjutjärn i form av kors, eller staket runt graven. Plantering bestående av buxbom, samt små tojor förekommer också. De blommor man planterar på gravarna äro pelagonier, begonier, nejlikor, samt pensér. m. fl. Plåt, metall, pärlkransar är numera bortlagna, och i dess ställe lägger man kransar färfärdigade av idegran och lavmassa, samt lingonris. Inskriptioner på gravarna voro av många slag, exmp. Vila i frid, Vi ses åter, samt Här under vilar N.N. födelseår, och dödsår. Vid ett tillfälle har det hänt att här på Rödeby kyrkogård, en julgran blivit plaserad på en grav, det var 1944.

ACC. N:R M. 11078:19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

då en ung man hastigt avled, lämnade
föräldrar och syskon i bitter sorg, för övrigt
ende sonen. Det var endast en liten gran
som användes, en liten lykta med ljus i
hängdes i granen på juldagsmorgonen den
tid då julottan pågick i kyrkan.
Eldbegängelse finnes ej här. Plats där någon
dött på vägen eller annan plats, brukade
man lägga upp en sten, som märke
på vad som inträffat på denna
plats. Det hände även att äldre personer
kastade en pinne eller sten på platsen,
då de gick där förbi, dett kallades
gravhögar.
Bårhus.
Ett bårhus har tidigare funnits här i
Rödeby, detta var enbart avsett att besätta
liken uti, då det inte alltid gick att

ACC. N:R M. 11078 : 20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ha liken hemma till begravnings-
dagen. Numera finnes här sedan flera
år, ett gravkapell där även jordfärtning
kan äga rum.
Majning.
Begravningsgården pryddes med två
välväxta enar en på var sida om
ingången till huset. Vidare ströddes
tjockt med hackat gransås utanför
på gården, även majades på var
sida om vägen. Endast då det var
ett kort avstånd från kyrkan, ströddes
sis hela vägen. Det var mycke vanligt
att grannar och vänner majade utan-
för sina gårdar där liktåget gick
förbi. Somliga strödde sis, andra åter
majade, som avslutades med en
rundel i varje ände av majningen.

ACC. N:R M. 11078:21.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När någon s. k. stor man inom kommunen var död, hände det att man anskaffade stora vita papper, och skrev med kol, den dödes initialer i stor tjock stil, som lade dessa papper ett i varja rundel som avslutade majningen. Risning och majning utgjorde en hedersbevisning för den döde. När man började riva eller maja är obekant, men det är säkert mycke länge sedan, det är ju en 20 år sedan det upphörde åtminstone här i trakten. När begravningskransar kommo i bruk är svårt att säga, hemgjorda kransar fanns ju för en femtio år sedan, men har säkert funnits långt tidigare.

ACC. N:R M. 11078:22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sorgdräkt.

Man använde endast svart färg till sorgdräkten. Kvinnomas sorgdräkt bestod av svart kofta och kjol, samt svart ytterkofta eller kappa. Förkläde användes endast av äldre kvinnor. Huvudbonaden utgjordes av svart sorgchalett, med bred kant av sorgflor, runtomkring. Hattar med sorgflor och slöjor började omkring sekelskiftet. Männens sorgdräkt bestod av svart kostym, hatt med fem centimeter brett sorgband omkring, samt sorgband om vänstra ärmen, som senare övergått till sorgband på kavaj eller rockuppslaget, tiden är svårt att fastställa, men det senare började ungefär 1930.

ACC. N:R M. 11078:23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sorgtid.

För makar, föräldrar, syskon varade sorgtiden 6 månader, avlägsnare släktingar 3 månader. Närmast efter dödsfallet, avhöll man sig från att gå på bjudningar o.d.y. för 50 år sedan lällade man ej på sorgen förrän den ovan nämnda tid var utgången. Numer förkommer vissa lättnade i sorg, närmare efter dödsfallet, då man ofta klär sig i ljusa färger, men sorgband bibehålles länger. Traditioner vid begravning av medlemmar som tillhört fackföreningar, har förekommit, och förekommer alltjämt. När de började är däremot svårt att säga. Det har förekommit att fanorna använts vid fordförtning enne i kyrkan. En del präster har satt sig emot detta, andra har gett sin tillåtelse härtill. Fanorna skall vara

24

ACC. N:R M. 11078:24.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Florbehängda, det är brukligt att famnen efter jordfästningen sänkes tre gånger över graven. Begravningsskicket har förändrats mycket genom begravningsintreprenörerna. Dels var det ju så förr, att de fick beställa kistorna, och det kunde ju dröja innan de blev färdiga. Vidare fick de ju ha den döde i hemmet till begravningsdagen, vilket många gånger, var ganska besvärligt, dels på grund av brist på lämplig plats. Värst var det under den varma årstiden. Vidare fick de ju köpa tyg till klädsel och omberörja denna, ja, allt som allt mycket besvärligt. Numera är det mycke enklare alltsammans, det är bara att resa in till närmaste stad och beställa kista med tillbehör, samt likbil, så

ACC. N:R M. 11078:25

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kommer det omgående, med personal
som omberörjer klädsel m. m. samt
forslar liket till gravkappellet, där det
kvarstår till begravningsdagen. Även
bärarlag finnes, och kan beställas
genom begravningsintrepreenören.